

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Brně rozhodl samosoudcem Mgr. Filipem Skřivanem ve věci

žalobce: nezletilý **S. B.**
bytem X
zastoupen JUDr. Lubomírem Müllerem, advokátem
sídlem Symfonická 1496/9, Praha 5

proti
žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**
sídlem Křížová 25, Praha 5

o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 14. 3. 2022, č. j. X,

takto:

- I. Žaloba se zamítá.
- II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci

1. Žalovaná rozhodnutím ze dne 8. 12. 2021, č. j. X (dále jen „prvostupňové rozhodnutí“), zamítla žalobci žádost o sirotčí důchod po jeho otci F. S., zemřelém X. Otec žalobce nezískal potřebnou dobu pojištění, žalobce proto nesplnil podmínky pro přiznání sirotčího

důchodu podle § 52 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“). Proti prvostupňovému rozhodnutí podal žalobce námitky. Namítal, že on ani jeho matka nemohli nijak ovlivnit otcem získanou dobu pojištění, a že prvostupňové rozhodnutí je v rozporu s právy ukotvenými v Úmluvě o právech dítěte, Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a Listině základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Žalovaná napadeným rozhodnutím námitky zamítla a potvrdila prvostupňové rozhodnutí. Obsáhle shrnula vnitrostátní a evropskou právní úpravu a dodala, že ani přes žalobcem citovaná ustanovení Listiny a mezinárodních smluv nelze pominout podmínky, které český zákon o důchodovém pojištění a přímo použitelné evropské předpisy stanovily pro vznik nároku na český sirotčí důchod. Žalobce tyto podmínky nesplnil a sirotčí důchod mu proto žalovaná nemohla přiznat.

II. Obsah žaloby

2. Proti napadenému rozhodnutí podal žalobce žalobu. Předně konstatuje, že důvodem zamítavého rozhodnutí bylo nezískání potřebných pojistných dob jeho otcem, což nerozporuje. Namítá však, že ve svých 8 letech nemohl nijak ovlivnit dobu pojištění svého otce. Napadené rozhodnutí je podle něj v rozporu s právy garantovanými předpisy vyšší právní síly, než je zákon o důchodovém pojištění.
3. Žalobce namítá, že napadeným rozhodnutím je v rozporu s čl. 2 odst. 1 a 2 Úmluvy o právech dítěte a čl. 14 Úmluvy diskriminován oproti ostatním osiřelým dětem kvůli tomu, že jeho otec nesplnil potřebnou dobu pojištění. Odepření sirotčího důchodu je dle žalobce v rozporu s nejlepším zájmem dítěte a zvláštní ochranou dětí a rodičů, kteří o ně pečují (čl. 3 odst. 1 a 2 Úmluvy o právech dítěte a čl. 32 odst. 1 a 5 Listiny). V rozporu s čl. 4 Úmluvy o právech dítěte příslušné instituce nepřijaly opatření zajišťující dodržování ustanovení této úmluvy; žalobci je v rozporu s čl. 26 a 27 této úmluvy odepřeno právo na výhody sociálního zabezpečení a právo na přiměřenou životní úroveň, kterou mu matka není schopna zajistit jinak.
4. Žalobce dále odkazuje na nálezy Ústavního soudu ze dne 6. 12. 2005, sp. zn. I. ÚS 565/03, ze dne 2. 6. 1999, sp. zn. Pl. ÚS 18/98 a ze dne 10. 12. 1992, sp. zn. Pl. ÚS. 78/92, podle nichž je nepřijatelné, aby zákon fakticky popíral to, co je garantováno normami vyšší právní síly. Žalobce proto navrhuje, aby krajský soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil žalované k dalšímu řízení.

III. Vyjádření žalované

5. Žalovaná ve svém vyjádření rekapituluje napadené rozhodnutí, které považuje za správné. K námitkám žalobce uvádí, že dle čl. 30 Listiny mají občané právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele. Z Listiny však nevyplývá, jakou formou by zabezpečení mělo být provedeno a v odst. 3 v podrobnostech odkazuje na zákon. Podle čl. 41 odst. 1 Listiny, se lze tohoto práva domáhat pouze v mezích zákonů, které čl. 30 provádějí. Zákon o důchodovém pojištění a další aplikované právní předpisy jsou v souladu s vyššími právními normami a žalobce nebyl zkrácen na svých právech.

IV. Posouzení věci krajským soudem

6. Žaloba byla podána včas (§ 72 odst. 1 s. ř. s.), osobou k tomu oprávněnou (§ 65 odst. 1 s. ř. s.). Žaloba je přípustná (zejména § 65, § 68 a § 70 s. ř. s.). Za splnění podmínek § 51 s. ř. s. rozhodl soud bez jednání.
7. Žaloba **není** důvodná.
8. Skutkový stav je mezi stranami nesporný. Otec žalobce do svého úmrtí dne 22. 10. 2021 získal pouze 1 rok a 73 dnů náhradní doby pojištění a žádnou dobu pojištění dle § 11 a § 13 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění. Žalobce nezpochybňuje ani závěr žalované o tom, že nenaplnil podmínky pro vznik nároku na sirotčí důchod dle § 52 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění. Domnívá se však, že napadené rozhodnutí je v rozporu s právy, která žalobci garantuje Listina a mezinárodní úmluvy.
9. Žalobní námitky v tomto směru kopírují argumentaci žalobce uplatněnou v námitkovém řízení. Žalovaná se v napadeném rozhodnutí důkladně věnovala zejména aplikaci vnitrostátního a unijního práva. K námitkám žalobce uvedla, že ani přes citovaná ustanovení Listiny a mezinárodních smluv nelze pominout podmínky, které český zákon o důchodovém pojištění a přímo použitelné unijní předpisy stanovily pro vznik nároku na český sirotčí důchod. Jedná se sice o odůvodnění minimalistické – bezesporu by bylo žádoucí, aby žalovaná v obdobných případech uplatněné námitky vypořádala podrobněji alespoň tak, jak učinila ve vyjádření k žalobě. Ve skutkových okolnostech nynější věci a v intencích argumentace žalobce však dle krajského soudu i toto odůvodnění ještě ob stojí. Odkazovaná ustanovení Listiny a mezinárodních smluv totiž skutečně nemohou vést k tomu, aby žalovaná v nynějším případě odhlédla od toho, jakým způsobem jsou práva v nich zakotvená provedena zejména na zákonné úrovni.
10. K žalobním námitkám lze předeslat, že Úmluva o právech dítěte jako mezinárodní smlouva zakotvuje jak samovykonatelná práva, která stanoví jednoznačně a dostatečně konkrétně práva a povinnosti vnitrostátních subjektů, tak práva samonevykonatelná, kterých se nelze přímo domoci a v praxi mají zásadní význam jako pomůcky pro interpretaci vnitrostátního práva, neboť se jedná o základní principy, na kterých Úmluva o právech dítěte stojí. Tato druhá skupina práv tedy může být interpretačním vodítkem při výkladu zákonných ustanovení, nemůže však prolomit jasné znění zákona, pokud je zákonná norma v souladu s ústavním pořádkem.
11. Jakkoliv povaha práva dle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, podle něhož *zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí*, není v tomto směru zcela vyjasněná (srov. nález Ústavního soudu ze dne 9. 4. 1997 sp. zn. Pl. ÚS 31/96), v nynější věci se zároveň jedná o výklad rozsahu sociálního práva – nároku na dávku důchodového pojištění. Přitom platí, že pojmovým znakem sociálních práv je skutečnost, že nemají bezpodmínečnou povahu a je možné se jich domáhat pouze v mezích zákonů (čl. 41 odst. 1 Listiny). Zákonné provedení nesmí být v rozporu principy ústavních předpisů nebo mezinárodních smluv. Jinými slovy, příslušné zákony nesmí ústavně zaručená sociální práva popřít či anulovat (srov. nález Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 8/07).
12. Podle čl. 27 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte státy uznávají právo každého dítěte na výhody sociálního zabezpečení včetně sociálního pojištění a činí nezbytná opatření k dosažení plného uskutečňování tohoto práva v souladu s vnitrostátním právem. Odstavec 2

téhož článku pak stanoví, že tyto výhody se podle situace poskytují s ohledem na zdroje a možnosti dítěte a osob, které se o ně starají, jakož i s ohledem na veškerá další hlediska, která jsou spojena se žádostí o poskytnutí těchto výhod podanou dítětem nebo ve prospěch dítěte. Rovněž podle čl. 4 Úmluvy o právech dítěte států, které jsou smluvní stranou úmluvy, učiní všechna potřebná zákonodárná, správní a jiná opatření k provádění práv uznaných touto úmluvou. Pokud jde o hospodářská, sociální a kulturní práva, státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uskutečňují taková opatření v maximálním rozsahu svých prostředků a v případě potřeby i v rámci mezinárodní spolupráce.

13. Ve vnitrostátním právu se tyto závazky promítají v čl. 30 odst. 1 a 2 Listiny, podle nichž mají občané právo na přiměřené hmotné zabezpečení při ztrátě živitele a každý, kdo je v hmotné nouzi, má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek. Podle čl. 32 odst. 1 Listiny je zaručena zvláštní ochrana dětí a mladistvých.
14. Jak podotkl žalovaný, podle čl. 30 odst. 3 a čl. 32 odst. 6 Listiny podrobnosti stanoví zákon. Obecně totiž platí, že rozhodování o rozsahu sociálních práv, formě a způsobu jejich provedení v konkrétních případech, je do značné míry politická otázka, o níž se rozhoduje ve volební soutěži a v demokraticky zvoleném zákonodárném sboru. Minimální rozsah těchto práv by měl zahrnovat zajištění existenčního minima, jednoduchého bydlení, školního vzdělání či minimálního standardu lékařské péče. Způsob a formu zajištění těchto minimálních požadavků však (při zohlednění ostatních ústavně právních zásad) stanoví zákon. Také podle čl. 41 odst. 1 Listiny se lze práva na přiměřené hmotné zabezpečení domáhat jen v mezích zákonů, které toto právo provádějí
15. Těmito zákony jsou kromě zákona o důchodovém pojištění např. zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře (přídavek na dítě, příspěvek na bydlení, rodičovský příspěvek, porodné), a zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi (příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení, mimořádná okamžitá pomoc). Forma a způsoby pomoci jsou tedy primárně v rukou zákonodárce (srov. též rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 4. 2020, č. j. 8 Ads 94/2018 – 72).
16. Zákon o důchodovém pojištění je založen na pojistném principu – pro vznik nároku na dávku je zásadně třeba, aby žadatel získal zákonem vyžadovanou dobu pojištění. V případě sirotčího důchodu se jedná o tzv. důchod odvozený. Nárok sirotka je zde odvozen od jeho živitele, který musí získat zákonem vyžadovanou dobu pojištění dle § 52 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění.
17. Krajský soud neshledal, že by tato zákonná úprava zasahovala esenciální podstatu práva na přiměřené zabezpečení dítěte při ztrátě živitele. Úmluva o právech dítěte ani Listina nestanoví právo dítěte na konkrétní dávku za konkrétních podmínek ani tomu odpovídající povinnost států dávku přiznat. Výhody sociálního zabezpečení jsou dětem poskytovány, jak již bylo řečeno, na základě několika právních předpisů, kterými jsou práva garantována normami vyšší právní síly provedena. Pro některé výhody sociálního zabezpečení stačí sama skutečnost narození dítěte, jiné jsou vázány na neuspokojivou finanční a hmotnou situaci rodiny. Dávky dle zákona o důchodovém pojištění pak přiznávají další výhody založené zpravidla na principu zásluhovosti a pojistném principu. Podmínkou jejich přiznání je účast na pojištění po zákonem stanovenou dobu. S účastí na

pojištění je zásadně spojena povinnost odvádět pojistné. Systém sociálního zabezpečení je následně „štedřejší“ vůči těm, kteří se v minulosti tohoto systému účastnili a zpravidla také přispěli placením pojistného. Tato obecná východiska jsou dle krajského soudu zcela legitimní.

18. Právní úprava proto není diskriminační – nepřistupuje rozdílně k různým skupinám osob ve stejné situaci. Rozdílný přístup je dán právě skutečností, že nárok na dávku vznikne (za splnění dalších podmínek) pouze těm dětem, jejichž rodič získal potřebnou dobu pojištění, tj. v minulosti byl důchodového pojištění účasten. Pakliže tomu tak nebylo, nárok na dávku důchodového pojištění dítěti takového rodiče nevzniká. Jedná se sice o skutečnost, kterou dítě nemohlo ovlivnit. To však pro posouzení věci není rozhodující. Podstatné je, zda je kritérium rozlišení legitimní a opřené o rozumné důvody, což dle krajského soudu použitá právní úprava splňuje. Skutečnost, zda a do jaké míry bylo splnění podmínek zákona v dispozici konkrétní osoby, je dle krajského soudu vedlejší.
19. Jakkoliv dle Úmluvy o právech dítěte musí být zájem dítěte předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, tento zájem jistě nemůže být hlediskem jediným či vždy a za každé situace rozhodujícím. Činnost orgánů státu není automaticky v rozporu s čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte jen kvůli tomu, že její výsledek nakonec musel ustoupit jiné hodnotě, aniž by zákonodárce mohl tomuto rozhodování stanovit určité hranice (srov. též nálezy Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2020, sp. zn. Pl. ÚS 6/20). Zákonodárce může ve věcech týkajících se dětí stanovit obecná pravidla, a to včetně rozsahu a způsobu přístupu k výhodám sociálního zabezpečení, který z povahy věci nemůže být bezbřehý (i samotná Úmluva o právech dítěte připouští to, co je naprosto zřejmé – rozpočtové prostředky státu nejsou neomezené). V nynějším případě se v právní úpravě odráží, jak již bylo řečeno, také princip zásluhovosti – nárok na sirotčí důchod, zjednodušeně řečeno, vznikne dítěti, jehož rodiči vznikl nárok na starobní či invalidní důchod (a tedy byl buďto po dlouhou dobu účasten důchodového pojištění nebo se jej z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu v plném rozsahu účastnit nemohl), nebo mu sice nárok na důchod nevznikl, avšak po dobu 1 nebo 2 let před úmrtím do systému přispíval, aniž by mu vznikl nárok z něj čerpat. Pokud by tyto skutečnosti nebylo možné zohlednit, *ad absurdum* by podle žalobcovy argumentace musely státní orgány dítěti přiznat vždy každou dávku, o kterou by zažádalo. Je totiž nepochybné, že jakákoliv finanční dávka je v nejlepším zájmu dítěte a jeho blaha.
20. Na shora uvedeném nic nemění ani žalobcem odkazovaná judikatura Ústavního soudu, která není ve vztahu k nynější věci přílehlavá. V nálezu ze dne 6. 12. 2005, sp. zn. I. ÚS 565/03, Ústavní soud shledal porušení čl. 36 odst. 1 Listiny v případě stěžovatele, u něhož stížnost pro porušení zákona podaná v jeho prospěch vyvolala pro něj horší následky, než kdyby podána nebyla. V nálezu ze dne 10. 12. 1992, sp. zn. Pl. ÚS 78/92, bylo dotčeno ústavní právo nevykonávat vojenskou službu z důvodu svědomí nebo náboženského vyznání, které nevyžaduje provedení na zákonné úrovni (čl. 15 odst. 3 Listiny), a to zákonem, který pro absenci přechodných ustanovení toto právo upřel osobám odvedeným před účinností zákona. Rovněž v nálezu ze dne 2. 6. 1999, sp. zn. Pl. ÚS 18/98, se Ústavní soud věnoval právu odmítnout vojenskou službu, přičemž nosnou úvahou bylo, že stanovení zániku ústavního práva pouhým uplynutím času bez možnosti prominutí zmeškání lhůty zasahuje samu podstatu tohoto práva.

21. S obecnými závěry žalobce a Ústavního soudu, že zákonnou úpravou nelze popřít podstatu a smysl ústavního práva, krajský soud samozřejmě souhlasí. K tomu však v nynější věci ze shora uvedených důvodů nedošlo. Námitky žalobce proto krajský soud neshledal důvodnými.

V. Závěr a náklady řízení

22. Krajský soud z výše uvedených důvodů žalobu jako nedůvodnou zamítl podle § 78 odst. 7 s. ř. s. Výrok o náhradě nákladů řízení vychází z § 60 odst. 1 s. ř. s. Žalobce nebyl v řízení úspěšný, proto nemá právo na náhradu nákladů řízení. Žalovaná nemá právo na náhradu nákladů řízení ex lege (§ 60 odst. 2 s. ř. s.).

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává u Nejvyššího správního soudu. V řízení o ní musí stěžovatele zastupovat advokát. To neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, právnické vzdělání, které se vyžaduje pro výkon advokacie.

Brno 12. září 2022

Mgr. Filip Skřivan, v. r.
samosoudce